

PLATÓ

TEORIA POLÍTICA

L'INDIVIDU ÉS UN ANIMAL SOCIAL

L'ésser humà sols té sentit en el si de la societat perquè necessita dels altres per desenvolupar-se fins assolir la seua plenitud, de manera que la plenitud humana tan sols s'assolirà en el marc de la comunitat. Ara bé, perquè la plenitud humana sigui realment assolida cal que aquesta comunitat estigui ben organitzada és a dir, cal que tingui una estructura estatal justa i harmònica, cosa que s'aconsegueix destinant cada individu allò que més li escau, és a dir, a l'ocupació que li és pròpia, i és que els humans som diferents per naturalesa.

Les realitzacions de cada individu seran superiors, tant quantitativament com qualitativament, si treballa en allò que s'escau a les seues capacitats naturals i només li cal dedicar-se a l'ofici que hi correspon en el marc d'un sistema de divisió del treball.

CONCEPCIÓ ORGÀNICA DE LA SOCIETAT

Plató entén la ciutat —és a dir, la *polis*, la societat— com una *totalitat* en la qual, cadascuna de les seues parts faria una funció anàloga a la que fan en un organisme els seus diferents òrgans. Així, igual que cadascun dels òrgans del cos fa una funció específica i perfectament coordinada amb la de la resta de les parts que el componen, aconseguint d'aquesta manera que l'organisme funcioni harmònicament i, aleshores, que cada òrgan es beneficiï de l'acció de la resta, al mateix temps que contribueix a llurs funcionament i conservació, cadascuna de les parts que componen la ciutat desenvolupa una funció concreta i

determinada, contribuint, així, a l'interès general, el qual, al seu torn, redunda en benefici de cadascuna d'aquestes parts.

En la ciutat distingim tres estaments o classes socials, que reproduïxen en el conjunt social les tres parts de les quals es compon l'ànima humana:

a. ELS PRODUCTORS: constitueixen aquella part de la població dedicada a les activitats productives (a la *poiesi*), ja siguin artesanals i agropècuaries, com a purament artístiques (belles arts).

Els membres de la classe dels productors, en els quals predomina la part apetitiva de l'ànima (les necessitats bàsiques), representen la part apetitiva de l'organisme social. La virtut desitjable per als integrants d'aquesta classe social (i, de fet, per a tot l'estament considerat en la seua globalitat) és la de la *temprança* (moderació). Així, en la ciutat ideal (justa i harmònica), la classe productiva ha de mostrar-se moderada, tal com cal que es mostri en l'ànima justa i harmònica, la seua part apetitiva.

Plató preveu que, en la ciutat ideal, els productors tinguin dret a la propietat privada i a la família.

b. ELS GUARDIANS: constitueixen la classe social encarregada de garantir l'ordre a la ciutat i l'aplicació efectiva de les lleis, a més de ser l'encarregada de la defensa de la independència de la ciutat.

Plató preveu que, en la ciutat ideal, els membres d'aquest estament siguin educats per l'estat, visquin en comunitat i que els fills de les parelles que formen siguin considerats, així mateix, fills de la comunitat.¹ Els guardians, homes i dones, constituïran una família única en la qual els aparellaments estaran regulats pels governants (que seleccionaran els membres de cada parella i el moment de la convivència) i seran estrictament temporals. De la mateixa manera que se'ls privarà de posseir una família pròpia, els guardians no tindran tampoc accés a la propietat privada.

En els membres d'aquest estament, i, de fet, en l'estament considerat en el seu conjunt, predominarà la part irascible de l'ànima, corresponent-li la virtut cardinal de la fortalesa (que podem entendre com a coratge, valor, autodisciplina i determinació).

Els més resistents, coratjosos i intel·ligents d'entre els guardians seran seleccionats i passaran a integrar la classe dels *governants*. Els guardians que restaran com a tals després d'haver-se fet la selecció dels qui seran governants, passaran a ser anomenats *auxiliars*.

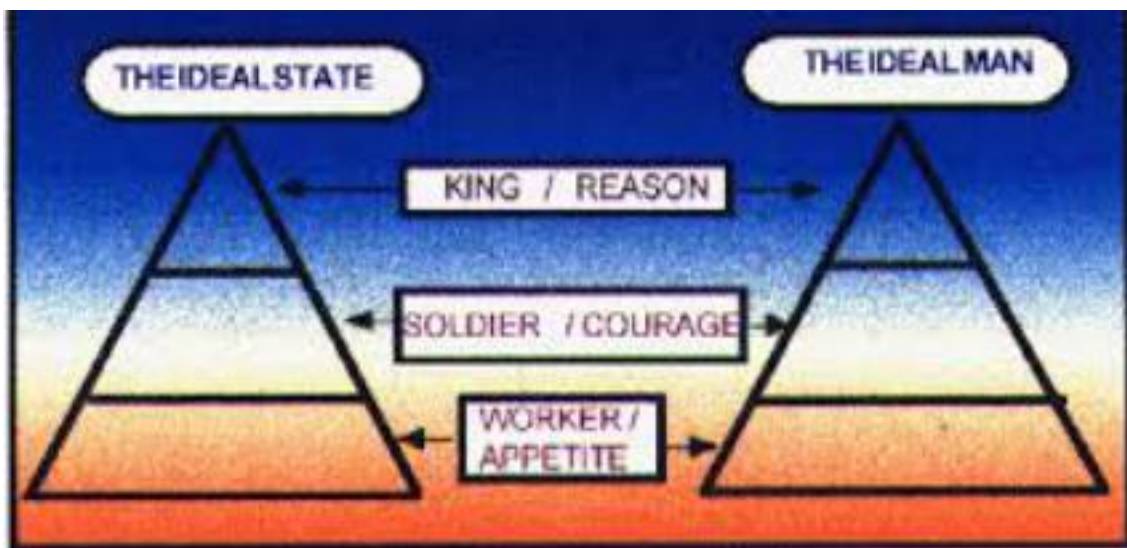
¹ De manera que s'adreçaran a tots els adults d'aquesta classe tractant-los de pares.

c. **ELS GOVERNANTS:** la dels governants constitueix la classe social integrada per l'elit de la societat. Es tractarà de governants-filòsofs dedicats a l'estudi i sobre els quals recaurà el deure de prestar serveis de govern quan se'ls requereixi per a tal fi. Mantindran un règim de vida semblant al dels guardians, però amb un nivell superior d'individualisme.

Rebran una educació superior pensada per a conduir-los a la saviesa científicofilosòfica (observació de les Idees) i al coneixement de la BELLESA EN SI, la JUSTÍCIA EN SI i del BÉ, gràcies a la qual cosa seran capaços d'introduir i mantenir l'harmonia en el cos social i garantir la justícia i l'interès general.

En els governants, individualment i com a classe, predomina la part racional de l'ànima i, per tant, les virtuts que els correspondran seran les de la saviesa i la prudència. Quan arriben a una edat molt avançada se'ls permet que es retirin definitivament de la vida pública i es dediquin a l'estudi i la filosofia (a partir d'aleshores podran rebre l'homenatge dels ciutadans).

Anàlogament al que s'esdevenia en el cas de l'ànima justa i harmònica, la ciutat presidida per la justícia i l'harmonia serà aquella en la qual cada estament s'ocupi de les funcions que li són pròpies i la direcció del conjunt sigui portada per magistrats pertanyents a la classe del *governants* que incideixin en la comunitat per mitjà dels *guardians* (igual com la part racional de l'ànima controla la part apetitiva per mitjà de la fortalesa l'ànima vehement).

Plató considera que la ciutat més ben governada és la que compta amb un govern format per un home sol o per un grup reduït de persones. Així mateix, l'ideal és que els governants prenguin decisions i legislin per cada cas concret, evitant, d'aquesta manera la formulació de lleis generals que, després, s'hagin d'aplicar a casos particulars per als quals no hagin estat específicament pensades. En tot cas, les lleis de l'estat hauran d'estar elaborades a partir d'una veritable ciència del govern i han de poder-se modificar sempre que s'escaigui.

Tot governant que traeixi les seues funcions o violi la llei haurà de ser condemnat a mort (ja que no es pot esperar res d'algú ha pogut accedir a la millor educació i, tot i així, la visió de les idees de Justícia i Bé, no ha suposat en la seua millora moral).

La instauració d'un estat ideal (d'una república platònica) és, certament, improbable. En tot cas, però, cap la possibilitat d'una aproximació. El canvi imprescindible per a avançar cap a ella és confiar en l'educació i atorgar el poder als *filòsofs-reis*, que, coneixedors dels bé més alt i de l'autèntic valor de les coses, seran els únics que no l'anhelaran i, per això, no disputaran entre ells per tenir-lo (com tampoc no anhelaran les riqueses i els honors, i, per tant, no els anteposaran a la justícia).

LES PROPOSTES POLÍTiques DE LES LLEIS

Al final de la seua vida, Plató escrigué les *Lleis*, el seu darrer diàleg (i l'únic en el qual no apareix Sòcrates). En ell, un Plató cansat i decepcionat de les possibilitats de l'educació i de la virtut humana, manté la tesi del filòsof-rei alhora que, però, s'esforça per determinar com ha de ser la ciutat ideal en base a una legislació detallada i rígida que serà la que, veritablement, li permetrà establir-se, mantenir-se i organitzar-se. En aquesta nova ciutat ideal la desconfiança del governant i el legislador davant dels ciutadans es farà evident.

NORMES GENERALS

- a. La ciutat ideal és una república agrària no propera al mar (no hauria de trobar-se situada a menys de 15 km de distància).
- b. La ciutat no ha de ser ni massa gran (a perill d'esdevenir ingovernable) ni massa petita (tan petita que no permeti la vida econòmica i l'existència d'un exèrcit).
- c. Tots es ciutadans disposaran de propietat privada, casa i terra.
- d. En previsió d'un increment excessiu de la riquesa i del comerç exterior (vistos com a desestabilitzadors), la ciutat disposarà d'una moneda únicament vàlida per a ús intern.
- e. Els homes s'hauran de casar entre els 30 i els 35 anys, i les dones entre els 16 i els 20 anys. Si les parelles no tinguessin fills passats 10 anys de matrimoni, caldria que gestionessin el seu divorci.
- f. Els homes tindrien obligacions militars entre els 20 i els 60 anys.

- g. Cap home no podrà tenir càrrec públic abans dels 30 anys, ni cap dona abans dels 40 anys.
- h. Sols es permetrà la sortida de la ciutat als ciutadans majors de 40 anys, prèvia autorització especial de l'Estat. Aquests ciutadans, un cop hagin retornat, hauran d'assegurar als joves que les pròpies institucions són molt millors que no les estrangeres).
- L'estat enviarà observadors a l'estranger perquè comprovin si existeix en les altres ciutats alguna cosa digna d'admiració. Aquests observadors (que no tindran menys de 50 anys ni més de 70) informaran el Consell Nocturn (del que parlarem una mica més avall).
- i. Es prendran les mesures oportunes per tal que els estrangers que vinguin a la ciutat amb finalitats comercials es relacionin el mínim possible amb els ciutadans.
- j. Es prohibirà la mendiciat.
- k. Caldrà evitar la guerra (si bé aquesta és possible que esdevingui inevitable si la ciutat incrementa tant la seua població que es fan necessaris nous recursos i terres).
- l. En cas de guerra civil, els governants hauran d'intercedir entre les parts per garantir-ne la reconciliació.

LES INSTITUCIONS POLÍTIQUES

- a. Existirà un **consell general** compost de 360 membres electes (integrat per representants de les tres classes socials en les quals s'organitzaria la ciutat, cadascuna de les quals aportaria el mateix nombre de representants).
- b. Es crearà una institució de poder executiu composta per 37 guardians i governants (no menors de 50 anys ni més grans de 70), triats pels soldats en actiu i per tots aquells que hagin pres part en la guerra. Els ministres de la ciutat es trobaran entre aquests 37 magistrats.
- c. Existirà una segona institució de poder executiu, complementària, anomenada *Consell Nocturn* (perquè les seues sessions tindran lloc a la matinada, abans de començar el tràfec diari), composta per:
- Els deu guardians i governants del govern que faci més temps que estiguin en el càrrec.
 - Els guardians o governants que hagin estat ministres d'educació (i entre ells, el qui actualment ostenti aquest càrrec).

- Deu ciutadans més, triats pels guardians i els governants (i amb una edat entre els 30 i els 40 anys).

LEGISLACIÓ RELIGIOSA

- a. Es considerarà ateisme (*asebéia*) afirmar que l'univers és producte de l'agitació atzarosa d'elements corporis. Així mateix, es considerarà heretgia assegurar que els déus són indiferents als homes i afirmar que es pot influir sobre la voluntat dels déus amb ofrenes i sacrificis.
- b. Es reclourà els ateus en una casa-correccional durant 5 anys, en el transcurs dels quals rebran visita dels membres del *Consell Nocturn* que raonaran amb ells. Els heretges rebran el mateix tractament, si bé el seu tancament serà de més duració. En tot cas, es condemnarà a mort els reincidents.
- c. Aquells que trafiquin amb la superstició i l'heretgia, o practiquin cultes immorals, seran condemnats a cadena perpètua (reclosos en la part més aïllada del país) i, quan morin, els seus cossos no seran sepultats. Llurs parents passaran a ser pupils de l'estat i seran considerats per sempre com a menors.
- d. Hi haurà una funció religiosa diària presidida per un dels grans magistrats de la ciutat, i quedaran prohibits els cultes privats.

En relació amb la forma de presentar els déus, Plató ja apuntava en la *República* que no podia tolerar-se que es presentessin com a pusil·lànimes, maliciosos i deshonestos. Per aquest motiu calia prohibir les obres d'Hesíode i d'Homer —si més no les parts en les quals se'ns mostren els déus d'aquesta manera— i compondre una antologia poètica estatal (aquestes darreres, seria iniciatives que no que no es formularien fins a l'aparició de les *Lleis*).

D'altra banda, calia prohibir la poesia èpica i la tragèdia (el teatre, en general), així com els modes compositius *joni* i *lidi* (considerats gens virils ni seriosos). La poesia lírica s'admetria únicament sota censura.

LEGISLACIÓ PENAL

- a. Es perseguirà —si calgués, fins i tot amb la mort— l'afany de pledejar amb finalitats lucratives.
- b. L'apropiació fraudulenta de fons públics serà castigada amb la mort si qui realitza el delicte és un ciutadà que hagi rebut educació (ja que, es considerarà que tot aquell que, malgrat haver rebut el benefici de l'educació, actua d'aquesta manera, és incorregible).

Un comitè s'encarregarà d'examinar com ha estat la gestió econòmica dels magistrats quan aquests cessin en les seues funcions.

LA FILOSOFIA PLATÒNICA DE LA HISTÒRIA

Plató va exposar en la *República* una visió negativa de la història de les societats humanes,² segons la qual els estats partirien d'un govern perfecte de caràcter aristocràtic que, amb el temps, degeneraria en *timocràcia* quan les classes superiors passarien a repartir-se poder i influència (i riquesa) recolzant-se en la força (el terme *timocràcia* provindria del mot *thýmos*, que podria traduir-se per empenya i coratge, de manera que amb la paraula *timocràcia* al·ludiríem a aquella forma de govern que es basaria en la força militar i el pillatge).

Aquest procés de degeneració, però, no s'acabaria aquí, i del govern d'una elit militar passaríem a una *oligarquia*, en la qual els governants cercarien, sobretot, l'enriquiment a costa dels altres (aquesta mena d'oligarquia podria anomenar-se també *plutocràcia*, terme procedent de Plutós divinitat grega de la riquesa (que, amb el temps s'identificaria amb Hades, divinitat grega del món subterrani, sent la base d'aquesta identificació el fet que és tot just en la terra on s'oculten els metalls preciosos, com l'or i la plata). La depauperació consegüent de les classes populars conduiria a la ruïna de la ciutat i, com a conseqüència d'això, a la reacció dels ciutadans oprimits, que expulsarien els oligarques de la *polis*, instaurant una democràcia, que suposaria un punt d'inflexió en el procés de degeneració.

Ara bé, aquesta inflexió seria merament provisional ja que, al poc temps, l'egoisme dels ciutadans duria al fraccionament de la ciutat en un seguit de faccions enfrontades entre si. Aquesta lluita acabaria amb el triomf d'una d'elles i la instauració d'una *tiranía*. Un cop arribats aquí, únicament l'acció decidida d'un reformador (o d'un grup d'ells) podrà salvar la ciutat.

Per a Plató, que creu que és pràcticament impossible trobar algú amb virtut suficient com per a governar tot sol, la forma millor de govern és l'aristocràcia (entesa com una *meritocràcia*, és a dir, com el govern dels més preparats o capaços). Plató consideraria la ciutat governada per un tirà com el més desgraciat dels estats, mentre que veuria en la democràcia un govern dèbil i mediocre, ja que, el fet que en ella el poder es trobi en mans de molts, fa que sigui incapaç de grans accions (si bé tampoc no serà capaç de grans mals).

² Plató s'inspiraria en l'experiència històrica d'Atenes i en la seua mateixa experiència personal en els afers polítics del seu temps (col·lapse de l'antiga societat aristocràtica, fracàs de les reformes de Dracó, reforma constitucional de Soló, tirania de Pisístrat, adveniment de la democràcia i decadència d'aquesta).